

# CRISTIANISME: ESGLÉSIA IMPERIAL

RUFINO VELASCO

Madrid, Espanya

Al principi no va ser així. L'Església va néixer d'unes experiències profundes sobre Jesús que tenien poc a veure amb els camins que després recorreria en la seva història.

La primera cosa que proclamarà Jesús és una Bona Nova per als pobres: «Feliços vosaltres els pobres, perquè vostre és el Regne de Déu»; els pobres, que no tenien res a dir dins el poble d'Israel, tindran molt a dir dins el Regne de Déu que s'està a punt d'inaugurar enmig del seu poble. I alhora tindrà una mala notícia per als rics i poderosos del poble d'Israel: «Ai de vosaltres els rics, perquè ja teniu el vostre consol»; els rics no necessiten el Regne de Déu, ja es consolen amb la seva riquesa i amb el domini que tenen sobre els pobres.

A mesura que transcorre la vida de Jesús, ha d'enfrontar-se amb els dirigents d'Israel, i, finalment, amb els dirigents de l'imperi, que són els que el condemnen mort. Les primeres comunitats cristianes romanen enfrontades amb els dirigents tant d'Israel com de l'imperi perquè continuen sent fidels al que els va ensenyar Jesús per la seva preferència pels més febles i al seu rebuig als més rics i poderosos del seu temps.

Però en el segle IV es va produir un gir espectacular a l'Església de Jesús, pel qual va començar a ser religió oficial de l'imperi romà, el mateix que va matar Jesús. L'artífex d'aquesta nova actitud va ser Constantí, i el «constantinisme» és el nom que es dóna a aquest gir insospitat que es produeix entre Església i imperi.

## 1. El constantinisme

Constantí fou el primer emperador romà que es va fer càrrec que l'actitud d'enfrontament amb l'Església cristiana no era bona sobretot per a l'imperi romà. L'imperi necessitava l'energia incontenible de l'Església per mantenir-se dret davant els perills que planaven sobre un imperi decadent. Fruit d'això va ser l'«edict de Milà», que promulgava la tolerància religiosa que Constantí declarava a l'Església cristiana.

Aviat es va veure el favoritisme en què va caure l'emperador davant de l'Església, i la postració en què es va enfonsar l'Església enfront de l'emperador, fins al punt de no poder entrellucar quins dels dos s'havia convertit en l'altre.

Inicialment, la primera cosa que apareix és la ingerència de l'emperador en els afers interns de

l'Església, fins que ell mateix convoca el Concili de Nicea per arreglar els problemes eclesiàstics.

El concili de Nicea va ser el primer concili de l'Església que fou convocat per l'emperador, sense que els bisbes, ni tan sols el bisbe de Roma, comptessin per a res. Els bisbes se senten molt a gust al palau imperial, presidits per Constantí a la butaca daurada que estava reservada per a ell, podent usar per als seus viatges les postes de l'imperi, de tal manera que els carruatges episcopals els convertien en funcionaris de l'Estat només pel fet de participar en el concili. En aquestes circumstàncies, l'Església «rebia cartes, honors i donacions de diners per part de l'Emperador».

Durant el segle IV l'Església s'*imperialitza* en moltes de les seves pretensions, sobretot de les seves classes dirigents.

- Els bisbes es converteixen en grans senyors dins l'Església cristiana, fins al punt que s'ha pogut parlar d'una certa *faraonització* del ministeri episcopal, de manera que molts cristians de base ja no els coneixen: vestits amb una vestidura esplèndida, amb el pal·li i l'estola, amb anell, bàcul i mitra, com a pròpies *insígnies* que han arribat fins a nosaltres, són el testimoni dels personatges «insígnies» en què s'han convertit. Així, l'Església de Jesús, contra la seva mateixa essència, comença a funcionar amb aires imperials al llarg de tota l'Edat Mitjana.

- El clergat passa a ser el protagonista a l'Església, i deixen de ser-ho les comunitats locals, com ho havien estat fins llavors. La jerarquia comença a ser una realitat consistent en si mateixa, amb tots els privilegis que li vénen de l'imperi cristià. Com en l'imperi, sorgeixen les ordres clericals i comença la separació entre el clergat i els laics, que són ja el poble cristià en general. El clergat es concentra cada cop més entorn de l'altar, i en les basíliques, que eren fins llavors els palaus dels emperadors, es reserva un espai per als laics que comencen a ser els «assistents» a un espectacle en què els «celebrants» són clergues.

## 2. El «poder espiritual» i el «poder temporal»

Encara n'hi ha més. La reforma de Gregori VII en el segle XI és una passa endavant en l'Església imperial: el poder espiritual de l'Església està molt per sobre del poder temporal de què gaudeixen els emperadors. Tota la intenció de Gregori VII va dirigida a entendre el poder espiritual de l'Església totalment centrat en el papa, o, més exactament en la «monarquia papal» a la qual s'ha de subordinar enterament el poder temporal.

D'aquí van néixer els «dictatus papae» que, en les seves 27 proposicions, resumeixen tots els poders fonamentals del papa: l'Església romana, fundada per Crist, és infal·lible, i, per tant, és necessari estar-hi d'acord per ser considerat catòlic; el papa és sant automàticament, un cop ordenat canònicament; ell és l'únic legislador, font i norma de tot dret, jutge suprem i universal que no pot ser jutjat per res ni per ningú; és permès al papa destituir els emperadors; només ell pot usar insígnies imperials; és l'home al qual tots els prínceps besen els peus.

Així doncs, es tracta d'una sublimació del papa, en virtut del seu «poder espiritual», que el converteix en el major sobirà d'Occident. No sols té un poder «imperial» sobre tots els emperadors de la terra, sinó que tot el poder temporal d'aquests ha de sotmetre's al seu poder espiritual. No sols pot utilitzar «insígnies imperials», sinó que utilitza la tiara, que usaven els perses i que consta de tres corones perquè el papa exerceix una autoritat que, com a papa i bisbe, té sobre reis i emperadors que li dona ésser representant de Déu i de Crist a tota la terra.

Per tot això, el papa té «les claus» del Regne, tant la clau espiritual com la clau temporal, per les quals pot imposar-se al poder de tots els potentats de la terra. La «plenitud de potestat» del papa al·ludeix a un poder absolut, al qual tot està sotmès al cel i a la terra, per la qual cosa pot considerar-se com a «senyor de tots els béns temporals».

D'aquesta manera, el papa es converteix en el gran senyor d'Occident, i arribarà a cims insospitats, tant en el segle XIII com en l'època del Renaixement. Quan, per exemple, Innocenci XIII, en el segle XIIIè, deia que el papa «està a mig camí entre Déu i l'home, és menys que Déu però més que un home», està expressant la consciència de ser, sense comparació, el major poder de la terra, al qual s'ha de sotmetre qualsevol altre poder. Així, aquest tipus de «monarquia papal» que comença amb Gregori VII es prolonga a través del segon mil·lenni de l'Església fins al segle XX, en què té lloc aquella gran aventura eclesial: el Vaticà II.

## 3. Joan XXIII: «espolsar-se la pols imperial».

No hi ha remei millor per fugir de l'imperialisme de l'Església que acudir a l'Evangeli, que es converteix en «principi evangèlic» contra tot l'engrandiment pel qual han passat els jerarques a l'església. Cal baixar a aquest punt en què tots coincidim, ser «cristians» sense més, per sota de tot el que ens diferencia. Aquesta serà, sens dubte, la gran espolsada de la pols imperial que s'ha dipositat al llarg dels segles en la jerarquia eclesiàstica. El que va fer l'Església en el Concili va ser «adquirir una nova consciència de si mateixa, la consciència de formar part de la història humana com a Poble de Déu».

A poca gent estranyarà ja que, després s'hagi produït en l'Església una situació d'«involució» i de «restauració» que pràcticament va transformar en sospitós tot el que havia ocorregut en el Vaticà II. En sectors molt influents de l'Església, principalment de la cúria romana, sorgeix molt aviat la necessitat de frenar tot el que vingués del concili si no es volia assistir en poc de temps a una completa destrucció de l'Església.

Què és el que molestava especialment d'aquesta gran assemblea? Molestava molt concretament la postura del concili de posar en primer pla el «Poble de Déu» presentant la jerarquia enterament «al servei» del Poble de Déu.

Com no veure aquí aquesta pretensió de mantenir la «monarquia papal» com a centre hegemònic de la primacia sobre el món i sobre el poder dels governs que la minoria conciliar pensava poder exercir com a Església tal com s'havia pensat des de sempre, que era com dir des del constantinisme i des de l'època posttridentina?

En l'actualitat està de moda exigir per a l'Església un protagonisme en els problemes morals i religiosos que ningú pot ocupar en lloc seu. És a dir, la jerarquia eclesiàstica i més particularment el Vaticà, se sent cridat a ocupar en l'actualitat un lloc central en la història de la humanitat que li atorga l'hegemonia en afers importants, com a representant que és de l'hegemonia de Déu en el món. Hi ha, doncs, un tipus d'imperialisme que dona dret al papa, i als altres bisbes com a llegats seus, a dir coses sobre el divorci, l'avortament, o els models de família que concorden amb el que ha ensenyat sempre l'Església, que només ells poden dir «en nom de Déu».

Estic convençut que, tal com van les coses, la visió imperial de l'Església té encara molt futur per davant.